

CORPUL DIPLOMATIC ACREDITAT LA BUCUREȘTI ÎN ANUL 1946. O MĂRTURIE CONTEMPORANĂ

Șerban Turcuș*

Abstract: *This study is based on a document stored in the diplomatic archives of the Italian Foreign Ministry, an overview of the internal life of the diplomatic corps accredited in Bucharest in 1946. The document's author, Pietro Gerbore, charge d'affaires ad interim of Italy in Bucharest, describes the diplomatic life in the Romanian capital. The diplomats in Bucharest are already grouped into political blocks, each of them not communicating with the other: the block under soviet influence and the block of all Western democracies. The thankless situation of the Apostolic Nuncio in Bucharest is also reflected in the acephalic state of the diplomatic corps in the Romanian capital and highlights the Soviet ambassador's tendency to take over leadership of the foreign representative corps. The Italian diplomat criticizes the performance of the U.S. representatives in Bucharest, as well as the attitude of the USSR and satellite countries' diplomats, that have abandoned diplomatic traditions. The most illustrious members of the diplomatic corps accredited in Bucharest are considered ambassadors of Sweden and Denmark.*

Keywords: diplomatic corps, Bucharest, political blocks, soviet influence

Anul 1946 este un segment temporal de turnură în istoria postbelică a României, un an pivot în tripleta 1945-1946-1947 care a semnat tranziția rapidă și concentrată a regatului român către o republică ideocratică de nedezmințită extracție stalinistă. Contextul intern politic, extrem de fluctuant, a fost de natură să debusoleze corpul diplomatic acreditat la București¹ și să genereze reacții diplomatice de tip expozitiv care se regăsesc în arhivele ministerelor de externe ale țărilor care, în acel an atipic, se găseau în misiune la București.

Un astfel de document este raportul pe care-l prezentăm în această contribuție. El a fost elaborat de Pietro Gerbore, însărcinatul cu afaceri *ad-interim* al regatului Italiei la București între 13 martie 1945 și 19 februarie 1947. Este un raport-sinteză tipic pentru ultima parte a anului pe care un diplomat de profesie îl

* Conferențiar dr., Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie; e-mail: serbanturcus@yahoo.it

¹ Există o literatură destul de semnificativă care tratează poziționarea, prin intermediul mărturiilor, a diferiților diplomați acreditați la București în contextul celui de-Al Doilea Război Mondial și al epocii imediat postbelice. Amintim între altele: René de Weck, *Jurnalul unui diplomat elvețian în România (1939-1945)*, ediție tradusă din franceză și îngrijită de Viorel Grecu și Claudia Chinezu, București, Edit. Fundației Culturale Române, 2000; Burton Y Berry, *Romanian Diaries (1944-1947)*, The Center for Romanian Studies, Iași, 2000; Cortlandt V.R. Schuyler, *Misiune dificilă: jurnal (28 ianuarie 1945-20 septembrie 1946)*, ediție de Alexandru Oșca și Mircea Chirițoiu, traducere de Alina Petricel, București, Edit. Enciclopedică, 1947.

redactează cu scopul de a informa „Centrala” cu privire la evoluțiile interne ale ambientului în care-și desfășoară activitatea.

Pietro Gerbore (1899-1983) s-a născut la Roma într-o familie provenită din regiunea Val d'Aosta, legată de dinastia de Savoia. A intrat în serviciul diplomatic în 1924. Misiunile diplomatice italiene pe care le-a servit de-a lungul carierei au fost în Canada, SUA, Austria, Portugalia și România. Acreditarea în România a fost cea din urmă din cariera sa, deoarece, fiind un apropiat al dinastiei de Savoia, după referendumul din Italia ce a semnat trecerea Italiei la regim republican, Gerbore, fidel principiilor monarhice, nu s-a mai simțit compatibil cu valorile republicane². A rămas însă o prezență constantă în publicistica italiană fie prin intermediul unor lucrări dedicate meseriei de diplomat, fie al unor articole de istorie și politică internațională. Este, printre altele, autorul unui celebru vademecum dedicat diplomatului, intitulat *Il vero diplomatico* (1956), adevărat manual de *ars diplomatica* a secolului XX. Este un diplomat atipic, atipic în sens pozitiv, făcând eforturi extradiplomatice pentru a înțelege realitatea în care a fost colocat. Această dimensiune a activității sale este mărturisită de traducerea făcută din opera poetică a lui Mihai Eminescu sub forma unei cărți broșate, *Eminescu poeta di noi tutti*, apărută la București în 1943. Pietro Gerbore i-a succedat la conducerea Legației regale a Italiei la București, cunoscutului și ilustrului diplomat Renato Bova-Scoppa, unul dintre cei mai calificați reprezentanți ai aparatului diplomatic italian. Gerbore și predecesorul său au în comun, așa cum mărturisește și prezentul raport, un fel aparte de a transmite informația, un distilat în care dincolo de cultura diplomatică se întrevide un spirit de fin, dar răspicat observator, un cultivator statornic al ironiei delicate, dar ferme, un om care nu e dispus la negocierea valorilor fundamentale ale democrației și consuetudinilor diplomatice.

Raportul pe care îl prezentăm în anexă este redactat cu multă grijă pentru cuvintele așternute în așa fel încât, fără a fi ofensive sau defensive, exprimarea să nu pară niciodată nelalocul ei, să oglindească perfect realismul situației, uneori dramatice, alteori tragice. Singurele proximități instituțional-emoționale care răzbat din acest raport se relaționează cu situația ingrată a nunțiului apostolic la București³, dar care derivă nu dintr-o afecțiune personală a lui Gerbore, ci din lipsa de reverență a autorităților guvernamentale române față de consuetudinile diplomatice.

Data raportului nu este înscrisă pe documentul reperat în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe italian, dar acesta poate fi cronologizat cu ușurință pentru că face referire la un moment derulat cu puțin înainte și anume aniversarea „*Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*” sau, cum e definită de istoriografia actuală „*revoluția din octombrie*”.

² Retras la Firenze, a cultivat un raport de amicitie cu regina-mamă a României, Elena, rezidentă în hinterlandul florentin.

³ Andrea Cassulo (30 noiembrie 1869 – 9 ianuarie 1952), nunțiu la București între 1936-1947.

Există și un motiv aparte care-l determină pe reprezentantul Italiei la București să porceadă la întocmirea raportului. În toamna lui 1946, practic după doi ani de regim de armistițiu, sovieticii au procedat la actul formal al recunoașterii corpului diplomatic acreditat la București prin invitarea reprezentanților acestuia la ceremonia de aniversare menționată, dar și la recepția dată de regele Mihai. În același timp, lista invitaților a fost publicizată în ziarele vremii, fiind astfel sancționată starea de fapt a României, captivă a sovieticilor.

Prima problemă pe care o ridică Gerbore, din perspectiva funcționalității regimului diplomaților în România ocupată, este acefalia corpului diplomatic. Potrivit consuetudinilor din regimurile democratice, corpul diplomatic are un decan în persoana nunțiului apostolic. Acest lucru era imposibil în România anului 1946 întrucât de facto existau doi decani. Unul de *jure condito*⁴, nunțiul apostolic la București, celălalt de *jure condendo*, ambasadorul sovietic în capitala României. Această acefalie determină și anumite gafe de protocol ale Ministerului de Externe de la București care se pare că folosea două tipuri de liste cu ordinea de precedență⁵: un tip pentru țările în curs de sovietizare, un tip pentru țările din viitorul bloc atlantic. Era însă, obiectiv vorbind, un tip de atitudine funcțional încă din a doua parte a lui 1943 când au funcționat la București două legații ale Italiei: una a monarhiei italiene și cealaltă a Republicii Sociale Italiene.

Gerbore afirmă că, „strâns” între aceste două realități, corpul diplomatic acreditat la București nu poate să ia o poziție decisă. În consecință, țările numite de el din „blocul slav” (Bulgaria, Iugoslavia, Polonia și evident URSS) evită să-l mai invite pe nunțiu la recepțiile lor, măsură ce e pe placul autorităților române. Singura excepție o face ministrul la București al Cehoslovaciei care, invitându-l pe decanul de drept al corpului diplomatic la București, a constatat cu stupeoare panica autorităților române prezente cu aceeași ocazie și „golul care s-a creat în jurul nunțiului”, ceea ce l-a determinat pe cel din urmă să se și retragă rapid. Diplomatul italian relatează că problemele puse de prezența nunțiului se reflectă inclusiv în ceremonia ce obligă protocolar corpul diplomatic să fie primit de suveranul român. Acesta precizează că, tocmai din pricina prezenței celor două legații italiene, primirea la rege a corpului diplomatic, cu ocazia Anului Nou, a fost suspendată încă din anul 1944, fiind suplinită de un simulacru: nunțiul apostolic împreună cu ministrul de Externe român se deplasau la Sinaia, iar prelatul catolic prezenta salutul corpului diplomatic după care era invitat la un dîneu prezidat de rege. Însă

⁴ *De iure condito* este o expresie în limba latină folosită în jurisprudență în contrapunere cu formula *de iure condendo*. În primul caz se referă la dreptul (*iure*) în vigoare, constituit, codificat (*condito*), în al doilea la dreptul care trebuie fondat, codificat (*condendo*) așadar încă inexistent. În practică, *de iure condito* înseamnă „potrivit legislației în vigoare”, iar *de iure condendo* „potrivit legislației în curs de elaborare”.

⁵ Limbajul diplomatic din țara noastră, care actualmente folosește sintagma „ordinea de precădere” în loc de „ordinea precedenței” pentru a stabili întâietatea în corpul diplomatic sau în rangul țărilor, denotă o stângăcie arhaizantă și o neadaptare la codul lingvistico-diplomatic contemporan.

în noul context al ocupației sovietice, vechea consuetudine diplomatică trebuia reluată, iar Gerbore speculează că va fi o tensiune între rege și guvern, monarhul român nevrând să aducă un afront prelatului catolic, în timp ce guvernul ar miza pe o poziționare în fruntea corpului diplomatic a ambasadorului sovietic.

Corpul diplomatic acreditat la București fiind acefal se găsește, potrivit diplomatului peninsular, în situația de a fluctua gradual între extremele anglo-saxonă și asociații și sovietică (și țările dependente).

Analiza pe care o face Gerbore extremei anglo-saxone e lucidă și departe de a fi măgulitoare. Deplângând printre rânduri bicefalia reprezentării americane și britanice, autorul raportului notează că raporturile dintre reprezentantul politic și cel militar american sunt facilitate de atitudinea rezervată a reprezentantului politic care refuză orice fel de funcțiune reprezentativă sau protocolară în contextul bucureștean. Mai grav, crede Gerbore, în mod deliberat, reprezentantul politic american se situează prin modul lui de viață în afara corpului diplomatic, ceea ce concordă cu linia politică a Washingtonului față de România. Ministrul american la București, Burton Berry⁶, refuză orice invitație din partea corpului diplomatic și, în timpul nebirocratic avut la dispoziție, se ocupă de vechi monede grecești, impresii de călătorie în Asia Mică și tablouri moderne. Practic, Gerbore îl asimilează mai mult sau mai puțin pe ministrul american la București în categoria frecventă în țara noastră a diplomatului traficant, care însă e caționat parțial de dorința de a da numele său unui muzeu din Chicago⁷. Nici reprezentantul militar american în România nu se bucură de o considerație prea mare din partea însărcinatului cu afaceri italian. Generalul Schuyler⁸ este descris ca o figură binevoitoare, ce face eforturi de a suplini ursuzenia diplomatică a colegului său politic, așa cum o poate face un fost profesor de matematică de la Westpoint, dar care nu a câștigat simpatia nici a vechii societăți românești, nici a intelectualilor nepătați, nici a artiștilor, ci se bucură doar de asentimentul unei lumi futilă care bombardează cocktailurile ambasadelor de ieri și de azi în căutare de vizibilitate efemeră.

⁶ Burton Yost Berry (31 august 1901-22 august 1985) a fost un diplomat de carieră nord-american. A intrat în serviciul diplomatic SUA în 1928, debutând în diplomația efectivă în 1929 ca viceconsul la Istanbul. După diverse oficii consulare pe care le-a deținut la Atena (1938) și din nou la Istanbul (1943), a sosit la București în 1944 spre finalul anului. În 1947 este numit directorul Direcției Africa, Asia de sud și Orientul Apropiat al Departamentului de Stat, pentru ca între 1952-1954 să fie numit ambasadorul SUA în Irak. A murit la Zürich unde se retrăsese din viața publică.

⁷ Gerbore intuiuse bine. Berry și-a distribuit colecția de textile către Art Institute of Chicago, colecția de monede către American Numismatic Society, iar alte artefacte către Indiana University Art Museum.

⁸ Generalul Cortlandt Van Rensselaer Schuyler (22 decembrie 1900 – 4 decembrie 1993) a absolvit Academia Militară de la West Point în iunie 1922, după care a funcționat ca ofițer de artilerie în Filipine, Panama și diverse locații din SUA, înainte de a fi numit profesor de matematică la West Point. A fost desemnat de președintele Roosevelt, în toamna lui 1944, în calitate de reprezentant al SUA în Comisia Aliată de Control din România unde a rămas până în 1947. Ulterior a fost numit de președintele Dwight Eisenhower în calitate de șef al Statului Major al trupelor NATO între 1953-1959.

Reprezentanța bicefală britanică pare a fi mai pliată tradițiilor protocolare specifice corpului diplomatic și atât în partea civilă-politică reprezentată de ministrul Holman⁹, cât și în cea militară acoperită de vicemareșalul de aviație Stevenson¹⁰ păstrează aparențele inclusiv prin oferirea de prânzuri de lucru prezidate de nunțul apostolic. Deși partea militară a misiunii bicefale britanice este cea mai pregnantă în funcțiile de reprezentare din România, Gerbore specifică faptul că ministrul Holman se comportă ca un diplomat sadea și a oferit în egală măsură prânzuri tuturor personalităților din guvernul de la București. Acest fel de a se comporta al reprezentantului civil britanic alimentează speculații privitoare la o flexibilizare a poziției Londrei față de guvernul de la București, iluzie care e întreținută de un comportament diplomatic reținut normal al agentului diplomatic britanic, în raport cu neprietenosul agent american.

Trimisul la București al Franței este expediat de Gerbore în câteva cuvinte semn al limitării accesului acestuia la politica de anvergură practică de americani, englezi și sovietici.

În accepțiunea lui Pietro Gerbore, corpul diplomatic genuin acreditat la București, unicul depozitar al tradițiilor diplomatice, este constituit din reprezentanții Suediei, Turciei și Danemarcei (miniștrii) și din însărcinații cu afaceri ad-interim ai Elveției, Belgiei și Olandei. Cuvintele cele mai încărcate de laudă ale agentului italian, probabil subiectiv, se îndreaptă către ministrul Suediei la București, Reutersvärd¹¹, și soția acestuia. Gerbore îi reține drept „*cel mai nobil cuplu al societății din București*”, în reședința acestora păstrându-se nealterate tradițiile corpului diplomatic. Rezident de 10 ani la București, cuplul diplomatic suedez se comportă în modul cel mai onest cu puțință cu toate personalitățile și persoanele din România, oglindind adevărata vocație a diplomatului veritabil. Se cuvine, subliniază Gerbore, amintită și prestația ministrului Danemarcei la București, inspirată de modelul suedez. Mai apoi, în raport, agentul diplomatic italian face o afirmație destul de surprinzătoare prin reliefaarea faptului că „*reprezentanții celor două state luterane sunt principala barieră care apără privilegiile nunțului apostolic*”. Ministrul Turciei la București este calificat drept o figură cu puțină greutate, destul de dificil caracterial și cu misiunea limitată de semnare a tratatului de pace.

Cuvinte de laudă temperată are și pentru ministrul Elveției la București, Beat de Fischer, probabil și datorită ascendenței italiene a acestuia. Îi admiră eficacitatea și pragmatismul economic, dar l-ar dori puțin mai ospital, ținând cont de atmosfera plumburie în care activează corpul diplomatic acreditat în România.

⁹ Sir Adrian Holman (22 decembrie 1895 – 6 septembrie 1974) a intrat în serviciul diplomatic al Marii Britanii în 1920. A funcționat în oficiile diplomatice britanice din Bruxelles (1921-1924), Roma (1924-1926), Paris (1926-1931), Beijing (1931-1935), Berlin (1938-1939), Haga (1939), Bagdad (1940), Teheran (1942), Paris (1944-1947). Misiunea sa în România s-a desfășurat între 1946-1949.

¹⁰ Donald Fasken Stevenson (7 aprilie 1895- 10 iulie 1964).

¹¹ Patrik de Reutersvärd, printre altele, tatăl unui celebru artist suedez, Oskar de Reutersvärd.

Cealaltă extremă a corpului diplomatic la București este precis demarcată de însuși guvernul român. Dacă diplomații de factură tradițională, mai înainte invocați, sunt invitați doar la ceremoniile prilejuite de marile sărbători naționale, cei din blocul răsăritean participă mai cu seamă la ceremoniile de partid. Din blocul răsăritean sunt evidențiați ambasadorul Iugoslaviei, miniștrii Bulgariei și Slovaciei și însărcinatul cu afaceri al Poloniei. Cea mai proeminentă figură este reținută a fi bulgarul Sava Ganovski¹². Comunist arhetipal, Ganovski este nu un diplomat, ci un ideolog fixist care crede în misiunea sa, o exercită ca un bun executant, transgresând regulile diplomatice și uneori bunul simț civic. Gerbore citează o opinie a lui Ganovski (ce premonitoriu era!) potrivit căreia România nu prea și-a făcut datoria, condamnând doar patru responsabili ai războiului, în timp ce Bulgaria a executat cu sutele. Despre ambasadorul iugoslav, Madakovici, părerea e contrastantă. Deși vorbitor de italiană, acesta este un exemplu al noii elite comuniste, dintr-un profesor de liceu fiind plasat rector al unei universități, un diplomat cu sentimente de atracție și respingere față de Italia. Diplomatul bulgar cu cel iugoslav și cel polonez sunt, în opinia lui Gerbore, total asimilați ideologiei și frazeologiei ideocratice, puțin compatibile cu tradițiile corpului diplomatic. O excepție în ceea ce italianul definește „blocul slav” o constituie ministrul Cehoslovaciei la București, J. Kraus¹³, care e reținut în clamarea „adevărurilor” ideocratice, tratându-le cu zâmbete complezente. Fiind căsătorit cu o cetățeană americană, de familie rusă-albă, lucrurile erau de înțelese.

Vârful de diamant al extremei celelalte a corpului diplomatic e constituit de ambasada URSS la București. Răstignită și aceasta între facțiunea militară și cea politico-diplomatică, încearcă să puncteze la capitolul comportament protocolar. Clădirea ambasadei construită după modelul rețelei hoteliere Statler din SUA a fost aranjată pe spezele statului român într-un moment destul de greu din perspectivă financiară. Dotată chiar și cu un teatru, clădirea abundă în apartamente și camere de oaspeți, semn al unei perspective de stabilitate, dar și împilare. Ambasadorul

¹² Sava Tolov Ganovski (1 martie 1897 – 24 aprilie 1993) a fost un filosof, pedagog și om politic bulgar. Membru corespondent străin al Academiei Române (18 ianuarie 1957). Studii liceale la Lucovit și Vraccansko și universitare (Facultatea de Drept) la Sofia. Și-a continuat specializarea la Viena și Berlin, unde a obținut titlul de doctor în filosofie, precum și la Universitatea Yale din New Haven. În anii Primului Război Mondial, a urmat cursurile Școlii de Ofițeri din Sofia. A desfășurat o susținută activitate politică în țară și în Germania, unde a fost nevoit să trăiască o lungă perioadă de timp; membru al organizației de tineret și în conducerea Partidului Comunist Bulgar. A fost redactor al unor publicații politice („Narodna Procveta” și „Săvremena Misl”). După terminarea misiunii în România, în 1948, a fost numit ambasador al Bulgariei în Iugoslavia. Din 1951 a fost profesor la Facultatea de Filosofie a Universității din Sofia; director al Institutului de Pedagogie (1959-1967) și al Institutului de Filosofie (1977-1988). Membru al Academiei de Științe din Sofia, al Academiei de Științe din Berlin, al Academiei de Științe din Moscova. Dorina N. Rusu, *Dicționarul membrilor Academiei Române 1866-2010*, ediția a IV-a, București, Edit. Enciclopedică, 2010, p. 397.

¹³ Reluarea oficială a relațiilor diplomatice între România și Cehoslovacia s-a produs la 7 aprilie 1945.

sovietic Kavtaradze¹⁴, căsătorit cu o principesă georgiană, produce o impresie bună, care dă o expresie de distincție și se străduie să suplinească formal, la nivel de corp diplomatic, impresia dezolantă pe care o lasă sovieticii în România. De altfel Gerbore, sondând în perimetrul discuțiilor consuete între diplomați, a fost informat de un consilier diplomatic că situația României ar fi puțin mai bună dacă militarii ar facilita activitatea diplomatică sovietică la parametri normali.

Continuând sinteza prezenței corpului diplomatic la București, Gerbore afirmă că nu există contacte între foștii aliați din război, nici sociale, nici personale. Eventualele contacte diplomatice dintre foștii aliați survin la diferite recepții ale țărilor slave, dar sunt sporadice și de durată scurtă, sălile de recepție oglindind divizarea. Într-un grup situat într-o extremă se poziționează o mare parte din componenții ambasadelor din țările viitorului bloc atlantic, în cealaltă parte a sălii socializând reprezentanții țărilor sub dominație sovietică. Baletează între cele două grupuri ireconciliabile reprezentanții Italiei și ai Franței. De altfel, Gerbore explică foarte plastic situația grobiană în care se autosituează unele ambasade din țările slave atunci când organizează recepții. Dacă ambasadorul sovietic este primit cu toate onorurile și este „aprovizionat” cu șampanie, generalii și miniștrii americani sunt lăsați de izbeliște, alergând uneori, în mod comic, după câte un pahar de apă pentru a-și potoli setea.

Momentul central al „solidarității” diplomatice slave, dar și punct nodal al activității diplomatice la București este recepția oferită de Ambasada Sovietică cu ocazia Revoluției din Octombrie. În 1946 ea fusese onorată și de regele Mihai. Momentul îi prilejuiește lui Gerbore acute și ironice observații, tipice unui om de litere. El compară recepția sovietică de la București, desigur păstrând proporțiile, cu cele de la Kremlin, abundând, în pofida climatului socio-politic cenușiu, de prezența muzicanților, cântăreților, saltimbancilor, prestidigitatorilor și acrobaților care se pare l-au fascinat pe tânărul rege român. O remarcă plină de subînțelesuri se referă la cromatica unei astfel de recepții: „*aspectul invitațiilor este multicolor: de la verdele luminos al uniformelor din timpul lui Petru cel Mare pe care mareșalii și generalii le-au reluat în ținutele lor, la negrul uniformelor diplomatice croite și brodate după model german și apoi la albul portului popular (fustă/fustiță în redacția lui Gerbore) pe care-l îmbracă ministrul român al agriculturii.*”¹⁵ Iar aici, cu această ocazie se observă acut separarea între Occident și Orient. Dacă reprezentanții țărilor slave se bucură de toată atenția gazdelor, inclusiv însărcinatul cu afaceri al Poloniei, și au loc la masa centrală sau în salonul regal, reprezentanții celorlalte țări sunt trecuți în categoria a doua, iar comparația lui Gerbore e sugestivă, asemuindu-i pe ultimii cu *diis minorum gentium* (divinitățile de rang secundar).

¹⁴ Serghei Ivanovici Kavtaradze, după unii autori, un apropiat al lui Stalin în pofida unor diferende precedente.

¹⁵ Romulus Zăroni (ministrul agriculturii și domeniilor între 6 martie 1945 – 30 noiembrie 1946).

Legazione d'Italia
Bucarest

Riservato
Telespresso n. 2570/1129
Al Ministero degli Affari Esteri

Oggetto: Corpo diplomatico a Bucarest¹⁶

Per la prima volta, nei due anni di regime d'armistizio, gli agenti della Potenza occupante hanno compiuto un atto formale che implica il riconoscimento di fatto e di diritto del corpo diplomatico accreditato in Romania, non solo invitando i Capi missione al ricevimento ufficiale per l'anniversario della rivoluzione d'Ottobre e volendo che essi partecipassero al ricevimento del Sovrano ma anche pubblicandone nei giornali la lista nominativa. Quest'atto che normalizza la situazione delle Rappresentanze estere – ed anche di quella italiana – di fronte alla Potenza occupante, non modifica peraltro o rende più omogenea ed armonica un'accozzaglia di persone che nella loro disparità rispecchiano l'attuale momento europeo.

La principale difficoltà di forma deriva a questo Corpo diplomatico dalla mancanza di un Decano, o – per essere più esatti – dalla presenza di due Decani, che, disputandosi il primato, finiscono coll'escludersi reciprocamente. Appoggiato sul jure condito il Nunzio Apostolico, per quanto richiamato reclama la tradizionale priorità connessa con la sua carica sino all'arrivo del successore (per il quale tuttavia la Commissione di Controllo non intende concedere il visto d'ingresso), ed il Cerimoniale del Ministero degli Affari Esteri non gliela contesta, anzi la consacra nella lista del corpo diplomatico distribuita ai rappresentanti degli Stati occidentali. Poiché, però, questa lista è roneizzata su fogli indipendenti annodati insieme con un cordoncino, non escludo che ai rappresentanti di altri Stati la medesima lista venga rimessa in forma modificata. Tale metodo, infatti, veniva usato nel periodo '43-'44 durante la coesistenza di due legazioni italiane. – D'altra parte l'Ambasciatore Sovietico, fondandosi su jure condendo si considera decano pur evitando atti che potrebbero provocare qualche rifiuto d'obbedienza. Serrato tra questi due estremi, il corpo diplomatico evita come può di prendere posizione. Gli agenti degli stati del blocco slavo si conformano all'esempio del governo romeno e più non invitano il Nunzio ai loro ricevimenti. Il Ministro di Cecoslovacchia ha voluto fare un'eccezione e con ciò provocato comiche scene di panico nel governo e la rapida partenza dello stesso Nunzio che vedeva spargersi il vuoto intorno alla sua persona. Gli altri agenti, evitando i ricevimenti ufficiali in occasione di solennità nazionali, separano il Rappresentante Pontificio dai nemici suoi. – Adesso si attende con curiosità il 1° gennaio e la presentazione degli auguri al Sovrano. Il tradizionale ricevimento dei capi-missione era stato sospeso nel 1944 per evitare la simultanea presenza di due Legazioni italiane o un atto preferenziale per quella neofascista, iniziatosi poco dopo il regime d'armistizio, mai più ripreso. Il solo Nunzio, accompagnato dal Ministro degli Esteri, si recava a Sinaia, leggeva il discorso „en petit comité” e faceva colazione. Quest'anno il ricevimento dovrebbe nuovamente aver luogo, ma chi pronuncerà l'allocuzione d'uso? Se il governo potesse decidere da solo non v'è dubbio che in quell'

¹⁶ Archivio Storico-Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, fondul Affari Politici 1946-1947, busta 1447.

occasione sarebbe l' Ambasciatore Sovietico a fare atto di decano, il re Michele, però, non è uomo da prestarsi all' affronto di un venerando prelato, che da dieci anni rappresenta in Romania il Capo della religione alla quale gli antenati del Sovrano appartennero per secoli...

Reso – così – acefalo il corpo diplomatico fluttua attraverso varie gradazioni tra gli estremi anglo-sassone e sovietico.

Tanto la missione americana quanto quella britannica sono bicefale. In quella americana le relazioni tra il Commissario Militare ed il Rappresentante politico sono facilitate dal fatto che il diplomatico ha ceduto al generale ogni funzione mondiale e rappresentativa. Il Ministro Berry è un fermo ed attivo agente politico, un osservatore acuto e bene informato – un uomo di carattere, ma costituzionalmente avverso alla vita mondiale. Deliberatamente e nettamente egli si è messo fuori del corpo diplomatico e da quel tanto di vita sociale che qui sopravvive, il che innegabilmente giova alla linea politica seguita dal suo governo in Romania. Non accetta né fa inviti, e, fuori dell' ufficio, si occupa di antiche monete greche, relazioni di viaggi in Asia Minore e quadri moderni. In questo paese dove il diplomatico trafficante è stato ahimé troppo frequente, ciò gli ha valso la nomina d' incettatore per conto di un ipotetico fratello antiquario ... ma, in realtà, il Ministro Berry colleziona per la gioia di dare il suo nome ad' un ala del Museo di Chicago. – La parte rappresentativa e modana della Missione americana rimane pertanto affidata al Generale Schuyler, il quale la svolge con dignità e buona volontà, entro i limiti facilmente presupponibili in un generale americano sino a ieri insegnante di matematica a Westpoint e repentinamente sbalestrato in questa complicata plaga d' Europa, Pertanto, né la vecchia società romena – né il mondo del governo né gli intellettuali o gli artisti intervengono ai suoi ricevimenti, ma di preferenza quel mondo festaiolo ed un poco equivoco che sin dall' inizio dell' armistizio si aggrappò alla missione.

Facilitata in tal modo l' armonia in seno alla missione americana, in quella britannica, invece, si ha l'impressione che, sotto la tradizionale correttezza delle apparenze, si nascondano sentimenti non dissimili da quelli che per vecchia consuetudine – alla quale anche i sovietici sino spontaneamente conformati – avvincono i militari ai diplomatici in paese estero. Il Ministro Holman non abdica i suoi privilegi mondani, il vice-maresciallo dell' aria Stevenson si associa con spontanea gioia alla vita diplomatica ed offre periodici pranzi capeggiati dal Nunzio. Venuto poco dopo la ripresa di relazioni dirette tra Inghilterra e Romania il Signor Holman ha praticato la politica del „good will”. A differenza del Signor Berry, che non ha mai offerto un bicchier d' acqua ad un ministro o funzionario romeno – e ne ha accettati il meno possibile, il Rappresentante Britannico ha fatto sedere alla sua tavola tutte le personalità del regime. Questo zelo, in netto contrasto con la frigidità alla quale si trovano esposti i diplomatici romeni a Londra, ha suscitato delle speranze e delle illusioni, che le note dello scorso giugno hanno prontamente dissipato. E' innegabile tuttavia che la rappresentanza britannica, della quale fanno parte buoni conoscitori dell' Europa sud-orientale, appare meglio ingranta di quella americana nella vita politica e culturale di questo paese.

L' inviato francese si qualifica anch' esso Rappresentante Politico, ma, naturalmente, le sue funzioni sono ben diverse da quelle dei colleghi americano e britannico e limitate alla normale tutela degli interessi. Sulla speciale situazione di questa rappresentanza ho già riferito con speciale rapporto.

Il corpo diplomatico propriamente detto, composto di funzionari di carriera e depositario delle tradizioni di questa, comprende i Ministri di Svezia, Turchia e Danimarca, gli Incaricati d' Affari di Svizzera, Belgio e Olanda. Il Ministro di Svezia, Signor de Reutersvärd, e la sua consorte formano la più nobile coppia della società di Bucarest. Nella loro casa, largamente ospitale, si custodiscono – nel modo più eletto – e si difendono i valori tradizionali di questa nostra carriera. Coraggiosi difensori di tutti gli oppressi – dei Norvegesi al tempo della guerra e degli Italiani fedeli al governo legale durante la dissidenza neo-fascista –, estranei alle competizioni politiche, ma, dopo dieci anni di residenza in questo paese, legati da onesti e cordiali rapporti con tutti i partiti e tutte le personalità, essi accolgono, imparzialmente e serenamente, gli amici di tutti i tempi e di tutti i regimi. Per quanto inizialmente proveniente dal mondo degli affari, anche il Ministro di Danimarca, qui residente sin dal 1934, segue la linea tracciata dal collega svedese. Nei rappresentanti di questi due Stati luterani sta oggi il principale baluardo che difende i privilegi del Nunzio Apostolico.

Il Ministro di Turchia, Sefkati Istienyli, è una figura minore. I suoi rapporti con il governo romeno e con gli agenti della potenza occupante, inizialmente assai buoni, si sono venuti gradualmente deteriorando anche per ragioni personali. Del resto la sua missione non sembra destinata a durare oltre la firma del trattato di pace, avendo la Turchia già notificato la sua intenzione di corrispondere al gesto romeno ed elevare questa sua rappresentanza ad Ambasciata.

La posizione del rappresentante svizzero è ottima, ma per ragioni indipendenti dalla sua volontà, e delle quali egli è perfettamente conscio. A chi lo esortava una volta ad essere più ospitale, il Signor Beat de Fischer rispondeva: La Svizzera non ha bisogno che le si faccia della réclame. Di antica e illustre famiglia, imparentato attraverso i Sellon ed i Cavour con i Visconti-Venosta, quest' agente è essenzialmente un Addetto Commerciale tenace e competentissimo.

Il trapasso dal gruppo dei diplomatici tradizionalisti agli altri – che ormai è invalso l'uso di denominare „fenedisti” – è brusco e marcato dallo stesso governo romeno che invita i primi soltanto alle grandi feste nazionali ed i secondi, invece, alle cerimonie di partito. Sono questi – l' Ambasciatore di Jugoslavia, i Ministri di Bulgaria e di Cecoslovacchia, l' Incaricato d' Affari di Polonia. Dei quattro il più preminente è il Bulgaro – Sava Ganovski – uomo serio sincero ed onesto, iscritto da tempo immemorabile al partito comunista, che ha sofferto prigione e campi di concentramento sotto vari regimi ed insegnato filosofia e sociologia all' Università di Mosca. Nel suo paese deve godere di buona fama perché, secondo quanto mi ha detto, di una sua Storia della filosofia in lingua bulgara sarebbero state stampate tre edizioni e venduti quindicimilla esemplari... Nella scorsa estate, durante uno spettacolo di varietà al quale il Protocollo della Presidenza del Consiglio aveva condotto un uomo di stato bulgaro in visita ufficiale; il Ministro Ganovski dava segni visibili di melanconia e sofferenza. „Non vi divertite?” gli chiese un funzionario rumeno „No, davvero, è una cosa così poco seria...” Più che rappresentante diplomatico di un paese ad un altro, egli spontaneamente si atteggia a rappresentante di una ideologia, probabilmente senza avvertire che su questo suolo tale ideologia non è ancora penetrata in profondità. Nei circoli romeni indipendenti si ripete con un brivido di orrore una sua critica all' indirizzo della Romania, che ha „giustiziato soltanto quattro responsabili della guerra, mentre in Bulgaria ne sono periti delle centinaia”.

Conosco pochissimo l'Ambasciatore jugoslavo, Madakovici, avendolo potuto avvicinare solo una volta. E' un antico insegnante di liceo, che l'attuale regime aveva nominato rettore d'una Università. Con me ha voluto parlare in italiano che conosce assai bene, e mi ha fatto l'impressione di uno di quei croati, il cui animo si divide tra l'attrazione e la diffidenza del nostro paese. In questi due inviati e nell'Incaricato d'Affari di Polonia si avverte una completa assimilazione all'ideologia ed alla fraseologia del blocco slavo. Lo stesso non potrei dire del Ministro di Cecoslovacchia sul cui volto mi pare di scorgere qualche sorriso e smorfia di augurio. Diplomatico di carriera, marito di una russa bianca naturalizzata cittadina americana, il Signor Kraus non si dispartisce da un prudente riserbo.

Al limite estremo del corpo diplomatico sta l'Ambasciata Sovietica, la cui posizione si va gradualmente normalizzando. L'Ambasciatore Kavtaradze fa l'impressione di una brava persona, molto bene coadiuvato dalla moglie che dicesi essere una principessa georgiana, già allieva dell'Istituto Smolny, ed è in ogni caso signora di mondo ed assai cortese. Questa coppia ha dato all'ambasciata un'impronta signorile e si adopera onestamente per attirare artisti ed intellettuali. Naturalmente il campo nel quale essa può spaziare è strettamente delimitato dalle autorità militari e di controllo, la cui influenza è preponderante. A giudicare dai discorsi che mi tiene il Consigliere Jakovlieff (che conosco da molti anni e con il quale ho rapporti molto cordiali), l'amore tra i diplomatici e militari sovietici è alquanto scarso, e si ha l'impressione che se i diplomatici avessero „les coudées franches” molte cose, anche nel dominio della politica interna, andrebbero diversamente.

Caratteristica della situazione di questo corpo diplomatico è la completa assenza di rapporti personali e sociali tra i grandi alleati. Non mi è ancora occorso d'incontrare un sovietico in una casa americana e britannica, e, al di fuori delle occasionali visite d'ufficio, le uniche occasioni d'incontro sono offerte dalle feste nazionali dei rappresentanti del blocco slavo. Anche qui, però, ben di rado avviene di vedere un diplomatico inglese od americano impegnato in amichevoli conversari con un collega sovietico. La diversità inconciliabile delle favelle separa i due gruppi e li spinge agli estremi opposti delle sale. Tra gli uni e gli altri finiscono col navigare soltanto i francesi e ... gli italiani – questo, come diceva Bonifacio VIII, quarto elemento del globo.

I ricevimenti dei rappresentanti del blocco slavo costituiscono un „unicum” destinato forse a divenire normativo nella futura vita diplomatica. La differenza fra Occidente ed Oriente traspare con diverse gradazioni, impercettibile nella Legazione Cecoslovacca e marcatissima all'Ambasciata Polacca, dove l'Ambasciatore Sovietico viene fatto assidere con tutti gli onori e servito con „champagne” mentre generali e ministri anglo-americani rimangono abbandonati al loro destino e fluttuanti nella vana ricerca d'un bicchier d'acqua. Il „clou” della rappresentanza slava è il ricevimento all'Ambasciata sovietica per l'anniversario della Rivoluzione d'Ottobre, onorata quest'anno dalla presenza di Re Michele.

L'Ambasciata, costruita poco prima della guerra sul modello degli alberghi Statler agli Stati Uniti, è stata rimessa a posto con grande spesa e molti gemiti del Tesoro Romano. In questo vasto edificio sono appartamenti per decine di funzionari, foresterie, gallerie e persino un teatro. I ricevimenti riproducono, in scala minore, il modello di Kremlino, con musicisti, cantanti, giocolieri, prestidigitatori ed acrobati, che molto divertono il giovane Re Michele costretto a passare il resto del suo tempo in occupazioni non conformi alla sua età. L'aspetto degli invitati è multicolore: dal verde solatio delle uniformi del tempo di Pietro il

Grande che marescialli e generali hanno ripreso ad indossare – attraverso il nero delle uniformi diplomatiche sovietiche tagliate o ricamate sul modello tedesco – sino al bianco del gonnellino che porta il Ministro romeno dell' Agricoltura. Anche qui la separazione tra Occidente ed Oriente appare con differenza di trattamento perché mentre i Rappresentanti del blocco slavo compreso l' Incaricato d' Affari di Polonia (e a dire il vero – anche quelli degli altri due stati) vengono fatti sedere alla tavola e nel salone reale, gli altri restano confusi con i „diis minorum gentium”...

Firmato
P. Gerbore